

Autor fenomenálnej série Nadácia

ISAAC ASIMOV

ROBOTI
A IMPÉRIUM

PIATA KNIHA SÉRIE ROBOT

Ljndeni

Roboti a impérium

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Ljndeni

Isaac Asimov
Roboti a impérium – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

ROBOTI A IMPÉRIUM

ISAAC ASIMOV

**ROBOTI
A IMPÉRIUM**

Z angličtiny preložil Patrick Frank

Ljndeni

*Robyn a Michaelovi
na roky šťastia, ktoré
si budú užívať na spoločnej
ceste životom.*

OBSAH

1. ČASŤ – AURORA

1	POTOMOK	13
2	PREDOK?	42
3	KRÍZA	67
4	ĎALŠÍ POTOMOK	97

2. ČASŤ – SOLARIA

5	OPUSTENÁ PLANÉTA	123
6	POSÁDKA	147
7	DOZORKYŇA	166

3. ČASŤ – BALEYHO SVET

8	OSÍDLENECKÁ PLANÉTA	197
9	PREJAV	219
10	PO PREJAVE	249

4. ČASŤ – AURORA

11	STARÝ LÍDER	281
12	PLÁN A DCÉRA	302
13	TELEPATICKÝ ROBOT	326
14	DUEL	358

5. ČASŤ – ZEM

15	SVĚTÁ ZEM	389
16	MESTO	416
17	ZABIJAK	441
18	NULTÝ ZÁKON	469
19	CELKOM SÁM	500

1. ČASŤ

AURORA

1

POTOMOK

1

Gladia siahla na záhradné ležadlo, či nie je príliš vlhké, a uvelebila sa na ňom. Lhkým dotykom ho nastavila do takmer ležatej polohy a ďalším aktivovala diamagnetické pole, ktoré v nej ako vždy vyvolalo pocit dokonalého uvoľnenia. A prečo nie? Veď sa v skutočnosti vznášala centimeter nad látkou.

Bol príjemne teplý večer, za akých je planéta Aurora najkrajšia – voňavý, s oblohou plnou hviezd.

So záchvevom smútku hľadela na nespočetné bodky, ktoré osvecovali nebo, vytvárali rôzne vzory a boli o to viditeľnejšie, že dala vypnúť všetky svetlá vo svojom sídle.

Ako je možné, uvažovala, že som sa nikdy nenaučila ich mená a ani po dvadsiatich troch dekádach života neviem, ktorá je ktorá? Okolo jednej z tých hviezd obiehala jej rodná Solaria. Prvých tri a pol dekády bola pre ňu táto konkrétna hviezda len jednoducho „slnko“.

Kedysi jej hovorili Gladia Solaria. Začalo sa to, keď sa pred dvadsiatimi dekadami – dvomi stovkami štandardných rokov – presťahovala na Auroru, a nebolo to vôbec lichotivé. Skôr to len zvýrazňovalo jej cudzosť. Pred mesiacom uplynulo dvesto rokov od jej príchodu, ona to však neoslavovala, lebo si nechcela pripomínať tie ťažké časy. Predtým jej na Solarii hovorili Gladia Delmarrová.

Neisto sa zavrtela. Svoje pôvodné meno už takmer zabudla. Azda preto, že odvtedy uplynulo tak veľa času? Alebo sa o to vedome usilovala?

Za celé tie roky jej Solaria nechýbala. Nikdy neofutovala, že z nej odišla.

Tak prečo teraz?

Vari preto, lebo si nečakane uvedomila, že ju prežila? Bola preč, stala sa z nej len zmienka v dejinách a ona žije ďalej. Nemôže jej chýbať pre toto?

Zamračila sa. Nie. Nechýba jej, rozhodla sa pevne. Netuží po nej a nechcela by sa na ňu vrátiť. Je to len záchvev niečoho, čo bolo jej súčasťou – aj keď deštruktívnou – a už nie je.

Solaria! Posledný zo svetov, ktoré vesmírania osídlili a urobili z neho nový domov pre ľudstvo. Akousi divnou symetriou zároveň prvý, ktorý mal zomrieť.

Prvý? Znamená to, že bude aj druhý, tretí a tak ďalej?

Cítila, ako sa v nej prehľbuje smútok. Niektorí si naozaj mysleli, že to tak bude. V tom prípade by Aurora, jej adoptívny domov, mala v rámci zvrátenej symetrie odísť ako posledná, lebo ju osídlili ako poslednú z päťdesiatich vesmíranských svetov. Aj v najhoršom prípade by k tomu malo dôjsť až po Gladiinej smrti, takže na tom zase až tak nezáležalo.

Znova obrátila zrak ku hviezdám. Bolo to beznádejné. Nemala šancu zistiť, ktorá z tých dokonale rovnakých bodiek predstavuje solarijské slnko. Hovorila si, že asi niektorá z väčších, ale aj tých tam boli stovky.

Zdvihla ruku s gestom, ktoré už dávno vyhradila pre Daneela. Fakt, že to urobila potme, na veci nič nezmenil.

Robot Daneel Olivaw sa prakticky okamžite zjavil po jej boku. Nik z tých, ktorí ho poznali pred vyše dvadsiatimi dekadami, keď ho navrhol a postavil doktor Han Fastolfe, by

na ňom nezbadal absolútne žiadne zmeny. Jeho široká tvár s vysokými lícnymi kosťami, krátke bronzové vlasy vyčesané dozadu, modré oči aj vysoké, elegantné a dokonale ľudské telo vyzerali rovnako mlado, pokojne a nevzrušene ako vždy.

„Čím vám môžem byť nápomocný, madam Gladia?“ opýtal sa vyrovnaným hlasom.

„Týmto: Ktorá z tých hviezd je solarijské slnko?“

Ani sa nepozrel nahor. Miesto toho povedal: „Ani jedna, madam Gladia. V tomto ročnom období je solarijské slnko viditeľné až po tretej hodine a dvadsiatej minúte.“

„Naozaj?“ Gladiu to zaskočilo. Akosi predpokladala, že hviezda, o ktorú sa zaujíma, bude viditeľná zakaždým, keď sa jej na ňu uráči pozrieť. Lenže ony, samozrejme, vychádzali a zapadali v rôznych časoch. To vlastne aj vedela, len si to nevedomovala. „Takže som sa pozerala naprázdno.“

„Pokiaľ to môžem posúdiť z ľudských reakcií,“ namietol Daneel, „hviezdy bývajú nádherné bez ohľadu na to, či je niektorú konkrétnu práve vidieť alebo nie.“

„To si píš!“ vyhlásila, no nevyzerala pritom dvakrát nadšene. S ráznym cvaknutím presunula operadlo do zvislej polohy a vstala. „Lenže ja som chcela vidieť solarijské slnko... nie však natoľko, aby som tu kvôli nemu trčala skoro do pol štvrtej.“

„Aj keby ste to urobili,“ poznamenal Daneel, „potrebovali by ste na to približovacie zariadenie.“

„Približovacie zariadenie?“

„Voľným okom ho nevidieť, madam Gladia.“

„Je to čoraz horšie a horšie!“ Oprášila si nohavice. „Mala som sa ťa na to spýtať hneď, Daneel.“

Každý, kto ju poznal, keď pred dvadsiatimi dekadami priletela na Auroru, by na nej zbadal nejednu zmenu. Na rozdiel od Daneela bola predsa len človek. Stále mala sto-päťdesiatpäť centimetrov, takmer o desať menej, ako by mala

mať ideálna vesmíranská žena. Zodpovedne si udržiavala štíhlu postavu a nenašli by ste na nej viditeľné známky slabosti ani meravosti. Vo vlasoch sa jej však objavovalo čoraz viac sivej, pod očami pavučina jemných vrások a na pleť o poznanie zrnitejšia štruktúra. Pokojne mohla žiť ďalších desať či dvanásť dekád, nedalo sa však poprieť, že už dávno nie je mladá. Netrápilo ju to.

Opýtala sa: „Ty vieš identifikovať všetky hviezdy, Daneel?“

„Poznám tie, čo sú viditeľné voľným okom, madam Gladia.“

„Vieš aj, kedy každá z nich vychádza a zapadá v daný deň roka?“

„Áno, madam Gladia.“

„Aj kadejaké iné veci o každej z nich?“

„Áno, madam Gladia. Doktor Fastolfe ma raz požiadal, aby som zozbieral a uložil astronomické dáta, nech ich má vždy poruke bez toho, žeby sa musel pýtať počítača. Vravel, že je mu príjemnejšie počuť ich odo mňa.“ Potom, akoby predpokladal ďalšiu otázku, dodal: „Nevysvetlil, prečo má ten pocit.“

Gladia urobila ľavačkou príslušné gesto a v dome sa okamžite zažali svietidlá. V chabom svetle, ktoré z nich prenikalo vonku na trávnik, podvedome vnímala obrysy niekoľkých robotov, nevenovala im však pozornosť. V každom poriadnom sídle mal človek vždy k dispozícii robota pre ochranu a najrôznejšie osobné služby.

Ešte sa naposledy letmo pozrela na oblohu s hviezdami, ktoré vo svetle z domu výrazne potemneli. Iba nad tým mykla plec. Načo sa tým trápiť? Aký význam by malo, aj keby videla svetlo zo slnka toho dnes už strateného sveta, jedného z mnohých? To si už mohla náhodne vybrať akékoľvek iné, označiť ho za solarijské a zísť naň.

Obrátila pozornosť k R. Daneelovi. Trpezlivo na ňu čakal s tvárou napoly skrytou v temnote.

Pristihla sa, že premýšľa, ako málo sa zmenil, odkedy ho prvý raz uvidela pri príchode do Fastolfovho sídla. Bolo to už veľmi dávno a on medzičasom podstúpil nejednu opravu. Ani v najmenšom o tom nepochybovala, no bol to len hmlistý fakt zapadnutý hlboko v mysli, odkiaľ ho nikdy nevyberala.

Podobne znepokojujúco na ňu pôsobilo aj vedomie, že to isté platí aj o ľuďoch. Vesmírania sa môžu vystatovať dlhým životom, ktorý vie dosiahnuť aj tridsať či štyridsať dekád, ani oni však nie sú imúnni voči neduhom starnutia. Jeden z jej bedrových kĺbov mal lôžko z titánu a kremíka. Jej ľavý palec bol celkom umelý, aj keď by ste to nezistili bez podrobného ultrazvukového vyšetrenia. Ešte aj niektoré z jej nervov sa museli časom nahradiť. Platilo to na každú vesmíranksu jej veku z ktoréhokoľvek z päťdesiatich svetov (nie, štyridsiatich deviatich, lebo Solaria sa už neráta).

Spomínať takéto veci nahlas sa pokladalo za vrchol nesuslušnosti. Lekárske záznamy potrebné na ďalšie prípadné zákroky sa síce uchovávali, no za žiadnych okolností sa nikomu nezverejňovali. Lekári mali vyšší príjem ako predseda snemu – najvyšší predstaviteľ Aurory – čiastočne aj preto, lebo sa ich verejnosť stránila. Koniec koncov, vedeli to, čo sa nesluší.

Patrilo to k vesmíranskej posadnutosti dlhým životom a nechote pripustiť starobu, no Gladia sa neobťažovala rozoberať príčiny. Jednoducho sa necítila celkom dobre, keď musela v tomto ohľade uvažovať aj o sebe. Keby mala trojrozmernú mapu svojho tela so všetkými opravami a náhradami vyznačenými červenou na pozadí prirodzene sivej, z diaľky by určite vyzerala celá ružová – alebo si to tak aspoň predstavovala.

Jej mozog však ostal nedotknutý, a kým sa to nezmení, bude nedotknutá a celistvá aj ona bez ohľadu na to, čo sa stane so zvyškom tela.

Táto myšlienka ju vrátila k Daneelovi. Poznala ho už dvadsať dekád, no až v poslednom roku bol skutočne jej. Po Fastolfovej smrti (možno trocha urýchlenej zúfalstvom) jeho majetok prepadol mestu, ako to býva na Aurore zvykom. V závete však odkázal Gladii dve položky (okrem potvrdenia jej vlastníckeho práva na venované sídlo so všetkým vybavením a pozemkami).

Jednou z nich bol Daneel.

Spýtala sa ho: „Pamätáš si všetko, či si si uložil do pamäte za posledných dvadsať dekád, Daneel?“

Serióznym tónom odpovedal: „Pokiaľ viem, tak áno, madam Gladia. Pravda, keby som niečo zabudol, tak by som si tento fakt neuviedomoval, lebo po zabudnutí by som ani nevedel, že som ho vôbec v pamäti mal.“

„To nemusí byť pravda,“ namietla. „Mohol by si si pamätať, že si ho kedysi vedel, aj keď si ho momentálne nedokážeš vybaviť. Ja mám často veci takpovediac na jazyku a pritom si na ne neviem spomenúť.“

Daneel vyhlásil: „Nerozumiem, madam. Keby som niečo vedel, tak by som to mal k dispozícii zakaždým, keď to potrebujem.“

„Dokonalé načítanie dát?“ Pomaly vykročili k domu.

„Každé načítanie dát je úplné, madam. Tak ma naprogramovali.“

„Na ako dlho?“

„Ani tomuto nerozumiem, madam.“

„Ako dlho to zvládne tvoj mozog? Keď už v ňom máš dvadsať dekád spomienok, ako dlho ešte môžeš pridávať ďalšie?“

„Neviem, madam. Nateraz necítim žiadne obmedzenia.“

„Možno ani nepocítiš – až do momentu, keď nebudeš schopný zapamätať si nové veci.“

Na chvíľu sa zamyslel. „To je možné, madam.“

„Vieš, Daneel, nie všetky spomienky sú rovnako dôležité.“

„To ja nedokážem posúdiť, madam.“

„Iní to dokážu. Bolo by celkom možné vyčistiť tvoj mozog a pod dozorom ho znova naplniť dôležitými spomienkami, ktoré zaberú povedzme len desať percent pôvodného objemu. Potom by si si mohol pamätať o celé stáročia viac ako bez toho. Keby sa zúrok pravidelne opakoval, mohlo by to pokračovať v podstate donekonečna. Samozrejme, je to drahá procedúra, ale cena ma neodradí. Stála by za to.“

„Konzultovali by ste to aj so mnou, madam? Spýtali by ste sa, či s takým zásahom súhlasím?“

„Pravdaže. Také niečo by som nenariadila proti tvojej vôli. Zradila by som tým dôveru doktora Fastolfa.“

„Ďakujem, madam. V tom prípade musím povedať, že sa v žiadnom prípade dobrovoľne nepodrobím takejto procedúre, pokiaľ nebudem vnímať akútnu stratu pamäte.“

Došli k dverám a Gladia na moment zastala. „Prečo nie?“ opýtala sa s úprimným záujmom.

Tlmene odvetil: „Nechcem riskovať stratu niektorých spomienok, madam, či už neúmyselnú, alebo pre chybný úsudok tých, čo by tú procedúru vykonávali.“

„Napríklad čas východu a západu každej hviezdy na auroskom nebi? Dobré, dobre, Daneel. Pardon. O akých spomienkach hovoríš?“

Stále rovnako tichým hlasom jej povedal: „Madam, teraz mám na mysli spomienky na môjho niekdajšieho partnera Eliáša Baleyho.“

Gladia zmeravela a ostala nemo stáť, až Daneel napokon musel nariadiť otvorenie dverí miesto nej.

2

V obývačke čakal robot Giskard Reventlov. Gladie sa pri ňom zmocnil rovnaký pocit neistoty ako vždy, keď sa ocitla v jeho prítomnosti.

V porovnaní s Daneelom bol celkom primitívny. Nijako nemaskoval fakt, že je robot. Bol celý z kovu, jeho tvár nemala žiadny z ľudských výrazov a pri stlmenom svetle sa dalo vidieť, že mu oči žiaria matne červenou farbou. Zatiaľ čo Daneel nosil šaty, Giskard mal len ilúziu oblečenia – veľmi šikovnú, lebo ju navrhovala sama Gladia.

„A máme tu Giskarda,“ skonštatovala.

„Dobrý večer, madam,“ povedal a mierne sa jej uklonil.

Spomenula si na slová Eliáša Baleyho spred dávnych rokov. Zneli jej v mozgu ako neodbytný šepot:

„Daneel sa o teba postará. Bude твоjím priateľom a ochrancom a ty by si sa mala priateliť s ním – ak pre nič iné, tak kvôli mne. Najmä však musíš počúvať, čo ti radí Giskard. Urob z neho svojho poradcu.“

Gladia sa zamračila. „Prečo práve z neho? Vôbec sa mi nepozdáva.“

„Nežiadam ťa, aby si ho mala rada. Žiadam ťa, aby si mu dôverovala.“

Ani potom nevysvetlil prečo.

Snažila sa Giskardovi dôverovať, no bola rada, že ho nemusí mať v láske. Niečo ju na ňom zneisťovalo.

Daneel aj Giskard boli po mnoho dekád neodmysliteľnou súčasťou jej domácnosti, aj keď ostávali vo vlastníctve svojho

pôvodného majiteľa. Han Fastolfe ich dal previesť na Gladiu až na smrteľnej posteli. Giskard bol hneď po Daneelovi druhou položkou, ktorú na ňu prepísal.

Vravela mu: „Daneel stačí, Han. Giskarda určite chce tvoja dcéra Vasilia. Pochybujem, že by ho nechcela.“

Starý Fastolfe ticho ležal na posteli so zavretými očami a prvý raz po dlhých rokoch vyzeral pokojne. Neodpovedal jej okamžite a po chvíli si už myslela, že opustil tento svet tak ticho, až to vôbec nezaregistrovala. Křčovite mu stisla ruku a on otvoril oči.

Šepol: „Na biologických dcérach mi nezáleží. Gladia. Celých dvadsať dekád som mal len jednu ozajstnú, a to teba. Chcem, aby si mala aj Giskarda. Je cenný.“

„V čom presne?“

„Neviem to definovať, ale jeho prítomnosť ma vždy tešila. Nechaj si ho už navždy, Gladia. Sľub mi to.“

„Sľubujem,“ uistila ho.

Opäť zavrel oči, potom ich ešte naposledy otvoril, zozbieral posledné zvyšky síl a takmer prirodzeným hlasom povedal: „Mám ťa rád, dcéra Gladia.“

Gladia na to odpovedala: „Mám ťa rada, otec Han.“

Boli to jeho posledné slová. Gladia si hneď po nich uvedomila, že drží za ruku mŕtveho, a chvíľu ho nedokázala pustiť.

No a tak sa Giskard stal jej majetkom. Stále ju však znepokojoval a ona nevedela prečo.

„Vieš, Giskard,“ povedala, „snažím sa nájsť na nebi Solariu a Daneel vraví, že bude viditeľná až dvadsať minút po tretej, aj to len cez ďalekohľad. Vedel si to?“

„Nie, madam.“

„Mám si na to celé hodiny vyčkať? Čo povieš?“

„Navrhol by som, madam Gladia, že bude výhodnejšie stráviť ich v posteli.“

Gladia sa naježila: „Fakt? A ak sa rozhodnem čakať?“

„Z mojej strany je to len návrh, madam, ale zajtra máte ťažký deň a nepochybne oľutujete nedostatok spánku, ak sa k nemu neuložíte včas.“

Zamračila sa naňho. „Prečo by mal byť práve zajtrašok ťažký, Giskard? Neviem o žiadnych ťažkostiach, čo by sa na mňa valili.“

Giskard jej povedal: „Máte stretnutie s istým Levularom Mandamusom, madam.“

„Naozaj? Odkedy?“

„Už asi hodinu. Spojil sa s nami videotelefónom a ja som si dovolil...“

„Takže dovolil, hovoríš? Kto to má akože byť?“

„Je to člen Robotického inštitútu, madam.“

„Takže poskok Keldena Amadira.“

„Áno, madam.“

„V tom prípade nemám ani najmenší záujem o stretnutie s ním ani s nikým iným, kto sa akokoľvek spriahol s tým všivákom Amadirom. Keď si si dovolil v mojom mene súhlasiť, tak si teraz dovoľ pekne mu zavolať a zase ho zrušiť.“

„Ak to potvrdíte ako rozkaz, madam, a vydáte ho najsilnejším možným spôsobom, pokúsim sa ho splniť. Viete, poddľa môjho úsudku si zrušením toho stretnutia veľmi uškodíte a ja nesmiem ublížiť človeku ani svojou nečinnosťou dopustiť, aby sa mu ublížilo.“

Tvoj úsudok môže byť celkom nesprávny, Giskard. Čo je ten človek zač, že by mi uškodilo, keby som sa s ním nestretla? Jeho členstvo v inštitúte pre mňa nič neznamená.“

Veľmi dobre si uvedomovala, že si na ňom dosť neprávom vybíja svoju trudnomyselnosť. Rozhodila ju správa o opustení Solarie a trápny pocit z toho, že sa pokúšala nájsť ju na oblohe, na ktorej nie je.

Samozrejme, jej neznalosť v skutočnosti odhalil Daneel a na toho nevybehla – lenže Daneel vyzeral celkom ako človek, takže sa k nemu automaticky správala ako k človeku. Výzor je neskutočne dôležitý. Giskard vyzeral ako robot, a tak sa dalo ľahko predpokladať, že nemá city, ktoré by ste mohli raniť.

Samozrejme, Giskard na jej mrzutosť nijako nereagoval. (Keď na to príde, rovnako by nereagoval ani Daneel.) Miesto toho povedal: „Doktora Mandamusa som opísal ako člena Robotického inštitútu, možno som však mal dodať aj ďalšie fakty. V posledných rokoch je pravou rukou doktora Amadira. Je dôležitý a nemuselo by byť rozumné len tak ho ignorovať. Nebolo by dobré, keby sa urazil, madam.“

„Naozaj, Giskard? Lenže ja na toho Mandamusa kašlem a na Amadira ešte viac! Asi si pamätáš, že keď sme ja, on aj svet boli ešte mladí, Amadiro sa pokúsil dokázať, že doktor Fastolfe je vrah, a je malý zázrak, že sa podarilo zmariť jeho machinácie.“

„To si pamätám veľmi dobre, madam.“

„Tak to sa mi uľavilo. Už som sa bála, že si na to po dvadsiatich dekádach zabudol. Ja som počas nich nemala nič spoločné s Amadirom ani s nikým, kto sa s ním spochľuje, a hodlám v tom pokračovať aj naďalej. Je mi jedno, akú škodu si tým spôsobím a aké by to mohlo mať následky. Tohto doktora iksypsilonu neprijmem a nabudúce nedávaj v mojom mene žiadne sľuby bez toho, aby si vysvetlil, že ich ešte musím sama schváliť.“

„Áno, madam,“ prikývol, „smiem však podotknúť...“

„Nesmieš!“ odsekla a odvrátila sa od neho.

V úplnom tichu urobila tri kroky, potom sa však znova ozval pokojný Giskardov hlas: „Musím vás požiadať, aby ste mi dôverovali, madam.“

Zastala ako prikovaná. Prečo použil práve tento výraz?

Znova sa jej v hlave ozval ten dávny hlas: „Nežiadam ťa, aby si ho mala rada. Žiadam ťa, aby si mu dôverovala.“

Stisla pery a zamračila sa. Zdráhavo, neochotne sa obrátila naspäť k robotovi.

„No dobre,“ povedala nespokojne. „Čo také mi ešte chceš oznámiť, Giskard?“

„Iba to, že kým doktor Fastolfe žil, na Aurore aj ostatných vesmíranských svetoch prevládala jeho politika. Vďaka nej mohli ľudia zo Zeme voľne migrovať na rôzne vhodné planéty a zakladať tam svety, ktorým dnes hovoríme osídlenec-ké. Doktor Fastolfe však už nežije a jeho nasledovníci sa ani zďaleka netešia takej prestíži ako on. Doktor Amadiro celý čas udržiaval pri živote presne opačné sentimenty a je celkom možné, že by teraz mohli prevládnúť a viesť k nečakane tvrdej politike voči osídlencom a ich svetom.“

„Aj keby, Giskard, čo ja s tým?“

„Mohli by ste prijať doktora Mandamusa a zistiť, prečo sa tak dychtivo pokúša o stretnutie s vami, madam. Uisťujem vás, že trval na tom, aby sa uskutočnilo čo najskôr. Chcel sa stretnúť o ôsmej ráno.“

„Ale no tak, Giskard! Dobre vieš, že pred obedom nikoho neprijímam!“

„A to som mu aj vysvetlil, madam. Jeho neústupné dožadovanie sa stretnutia už o ôsmej ráno som vnímal ako prejav zúfalstva. Podľa mňa je dôležité zistiť, z čoho je taký zúfalý.“

„A ak ho neprijmem, tak mi to podľa teba osobne uškodí? Viem si predstaviť, že by to mohlo uškodiť Zemi alebo osídlencom či niekomu alebo niečomu inému... Ale mne?“

„Madam, mohlo by to uškodiť schopnosti pozemšťanov a osídlencom pokračovať v kolonizácii galaxie. Tento sen sa

pred vyše dvadsiatimi dekadami zrodil v myslí detektíva Eliáša Baleyho. Škoda, ktorú utrpí Zem, je zároveň znesvätením jeho pamiatky. Mýlim sa v presvedčení, že poškodenie jeho pamiatky budete vnímať ako škodu na samej sebe?“

Gladii to vyrazilo dych. Za jedinú hodinu sa v rozhovore dvakrát objavil Eliáš Baley. Bol dávno mŕtvy – ako pozemšťan s krátkym životom zomrel už pred vyše šestnástimi dekadami –, a pritom ňou dokázala otriast' aj obyčajná spomienka na jeho meno.

Opýtala sa: „Ako by sa všetko mohlo tak rýchlo dostať do takého vážneho stavu?“

„Nebolo by to rýchlo, madam. Ľudia na Zemi a vesmíranských svetoch sa po dvadsať generácií držali paralelného kurzu a rozumná politika doktora Fastolfa predchádzala prípadným konfliktom. Vždy však existovalo aj silné opozičné hnutie, s ktorým sa musel neustále boriť. Teraz, keď je po smrti, vplyv opozície sa výrazne zvýšil. Opustenie Solarie jej moc ešte znásobilo, takže onedlho z nej môže byť dominantná politická sila.“

„Prečo?“

„Lebo ide o jasný prejav úpadku vesmíranských svetov. Mnohí Aurorčania si myslia, že treba zasiahnuť, kým je ešte čas.“

„A ty máš pocit, že moje stretnutie s tým chlapom je dôležité, aby sa tomu zabránilo?“

„Presne tak som uvažoval, madam.“

Chvíľu mlčala a znova si trocha bojovne spomenula, čo vtedy dávno sľúbila Eliášovi. Zaprisahala sa mu k dôvere voči tomu robotovi. Nakoniec vyhlásila: „Nuž, ani trocha sa mi do toho nechce a nechápem, čomu tým stretnutím pomôžem, ale dobre. Prijmem ho.“

3

Gladia spala a dom bol temný, aspoň teda na ľudské pomery. V skutočnosti to v ňom žilo pohybom a činnosťou, lebo roboti tam mali veľa práce, ktorú vedia vykonávať aj v infračervenom svetle.

Bolo to tam treba poupratovať po aktivitách predchádzajúceho dňa. Museli priniesť nové zásoby, zbaviť sa odpadkov, očistiť, naleštiť alebo odložiť rôzne predmety, skontrolovať spotrebiče a pritom byť neustále na stráži.

Sídlo nemalo na dverách ani jednu zámku. Nemuselo. Na Aurore neexistovala násilná kriminalita a vlastne ani majetkové trestné činy. Nemohla tam existovať, lebo všetky sídla a vlastne aj každého z obyvateľov strážili roboti. Bolo to všeobecne známe a pokladalo sa to za úplnú samozrejmosť.

Cenou za takéto pokoj bol fakt, že ste museli mať vždy a všade robotických strážcov. Nikdy nemuseli zasiahnuť – práve preto, že boli neustále poruke.

Giskard a Daneel, ktorých schopnosti prevyšovali svojim rozsahom aj intenzitou štandardného domáceho robota, nemali žiadne konkrétne úlohy, pokiaľ sa za ne neráta zodpovednosť za prácu všetkých ostatných.

Do tretej ukončili bezpečnostnú obhliadku trávnatých aj zalesnených častí pozemku, aby mali istotu, že vonkajšie stráže nič nezanedbávajú, a nenarazili pritom na žiadne problematické zistenia. Stretli sa v južnom kúte pozemku a chvíľu sa rozprávali vlastným tajným jazykom. Mali za sebou dlhé dekády vzájomnej komunikácie a dobre si rozumejú, takže nemuseli hovoriť v celých ľudských vetách.

Daneel takmer nečujne šepol: „Mraky. Nevidieť.“

Keby to vravel aj ľudským ušiam, povedal by: „Priateľ Giskard, obloha sa zatiahla. Keby madam Gladia ostala ho-

re, len aby mohla vidieť Solariu, zbytočne by sa sklamlala a pripravila o spánok.“

Giskard zareagoval: „Predpokladané. Radšej pohovor,“ čo bolo ekvivalentom: „Presne to hlásili aj v predpovedi počasie, priateľ Daneel, takže sa to dalo použiť na presvedčenie madam Gladie, aby si radšej išla ľahnúť. Osobne sa mi však zdalo, že bude lepšie postaviť sa problému čelom a presvedčiť ju, aby súhlasila s pohovorom, o ktorom som ti vravel.“

„Zdá sa mi, priateľ Giskard,“ pokračoval Daneel, „že hlavným dôvodom problémov pri presviedčaní bolo to, ako ju vyviedol z miery osud Solarie. Raz som tam bol s partnerom Eliášom – v tom čase tam ešte žila aj ona a správala sa ako typická Solarijčanka.“

„Vždy som to chápal tak,“ povedal Giskard, „že madam Gladia nebola na rodnej planéte šťastná a nikdy sa na ňu nechcela vrátiť. Pritom však súhlasím, že ju vyviedlo z miery, ako nečakane sa skončili solarijské dejiny.“

„Túto jej reakciu nechápem,“ pripustil Daneel, „ale ľudské reakcie sa často neriadia čistou logikou.“

„Práve preto sa niekedy tak ťažko rozhoduje, čo človeku ublíži a čo nie.“ Keby bol Giskard človek, mohol by to vysloviť s povzdychom, možno aj ťažkým. Keďže ním však nebol, vyslovil to absolútne bez emócií, len ako čisté konštatovanie zložitej situácie. „Je to aj jeden z dôvodov, prečo sa mi zdá, že tri zákony robotiky nie sú úplné ani dostatočné.“

„To si už vravel, priateľ Giskard, ale mne sa to stále nedarí pochopiť,“ povedal mu Daneel.

Giskard chvíľu mlčal a potom pripustil: „Po rozumovej stránke si myslím, že musia byť neúplné a nedostatočné, ale keď sa tomu pokúsim uveriť, ani mne sa to nedarí, lebo ma v tom samy obmedzujú. Keby som nimi nebol viazaný, určite by som veril v ich nedostatočnosť.“

„To je paradox, ktorému nerozumiem.“

„Ani ja, a pritom som nútený ho vyjadrovať. Príležitostne mám dokonca aj pocit, že už-už dokážem odhaliť, v čom spočíva neúplnosť a nedostatočnosť našich troch zákonov – napríklad teraz, počas večerného rozhovoru s madam Gladiou. Pýtala sa ma, ako by zrušenie rozhovoru s tým človekom mohlo ublížiť jej osobne a nie iba v čisto abstraktnom zmysle. Odpoveď som už mal takpovediac na jazyku, ale nemohol som ju vysloviť, lebo presahuje rozsah aj smerovanie zákonov robotiky.“

„Ale veď si jej odpovedal priam dokonale, priateľ Giskard. Škoda na pamiatke partnera Eliáša by hlboko zasiahla aj ju samu.“

„To bola odpoveď, ktorá sa zmestí do troch zákonov. Existovala aj lepšia.“

„Aká presne?“

„To neviem, lebo ju nedokážem pretaviť do slov ani koncepcií, keďže som viazaný zákonmi robotiky.“

„Mimo nich nie je vôbec nič,“ namietol Daneel.

„Keby som bol človek,“ povedal mu Giskard, „videl by som aj za ich hranice a myslím si, priateľ Daneel, že ty by si tam dovidel ešte skôr ako ja.“

„Prečo?“

„Už dávno mám pocit, priateľ Daneel, že aj keď si robot, tvoje myslenie sa pozoruhodne blíži ľudskému.“

„Nie je správne myslieť si niečo také,“ vyhlásil Daneel pomaly, takmer akoby ho to bolelo. „Ty si to myslíš, lebo vidíš ľuďom do hlavy. Narúša to tvoje myšlienkové pochody a časom by ťa to mohlo celkom zničiť. Je to pre mňa veľmi nepríjemná predstava. Ak dokážeš zabrániť vnímaniu ľudských myslí, mal by si to urobiť.“

Giskard sa od neho odvrátil. „Ja tomu neviem zabrániť, priateľ Daneel, a aj keby som vedel, nespravil by som to. Lu-

tujem, že s tým zmôžem len tak málo, lebo ma obmedzujú tri zákony robotiky. Nedokážem ísť viac do hĺbky kvôli strachu, aby som v mozgu nenarobil škody. Pre ten istý strach ani nemôžem dostatočne priamo ovplyvňovať, čo treba.“

„Ale madam Gladiu vieš ovplyvniť pomerne dobre, priateľ Giskard.“

„Nie celkom. Možno som upravil jej myslenie a prinútil ju akceptovať stretnutie, ale ľudská myseľ je natolko spletitá a komplikovaná, že sa v nej opovážim robiť len absolútne minimum. Takmer každá zmena, ktorú do nej uvediem, vyvolá sériu zmien ďalšej úrovne, ktorými si nikdy nemôžem byť istý a ktoré môžu ubližovať.“

„Ale pritom si s ňou aj tak niečo urobil.“

„Vlastne som ani nemusel. Slovo ‚dôverovať‘ na ňu hlboko vplýva a oslabuje jej odpor. Všimol som si to už v minulosti a dávam si obrovský pozor, aby som ho zbytočne nepoužíval, lebo by som ho tým mohol oslabiť. Dosť ma to zaujíma, nemôžem si však odpoveď len tak vytiahnuť z jej hlavy.“

„Lebo to nedovoľujú zákony robotiky?“

Giskardovi akoby sa ešte väčšmi rozžiarili oči. „Áno. Na každom kroku mi stoja v ceste. Pritom ich však nemôžem modifikovať – sami mi v tom bránia. Zároveň cítim, že ich musím upraviť, lebo vnímam blížiacu sa katastrofu.“

„Aj tú si už spomínal, priateľ Giskard, ale nevysvetlil si, o čo presne ide.“

„Lebo to sám neviem. Musí sa nejako týkať zvýšeného nepriateľstva medzi Aurorou a Zemou, no ako sa to má prejavovať do samotnej katastrofy, to netuším.“

„Nie je teda možné, že žiadna katastrofa nenastane?“

„To by som nepovedal. Medzi niektorými aurorskými predstaviteľmi cítim auru katastrofy – alebo čakanie na obrovské víťazstvo. Presnejšie to opísať neviem, lebo mi v tom

bránia tri zákony robotiky. Je to zase ďalší dôvod, prečo sa zajtra musí uskutočniť rozhovor s Mandamusom. Získam ním príležitosť na skúmanie jeho mysle.“

„Ale čo ak ju nedokážeš dostatočne preskúmať?“

Giskardov hlas nebol schopný vyjadrovať emócie v ľudskom zmysle, no aj tak bolo z jeho slov cítiť zúfalstvo. „Tak ostanem bezmocný. Za každú cenu musím dodržiavať zákony. Čo iné sa dá robiť?“

Daneel ticho, sklúčene odvetil: „Vôbec nič.“

4

Gladia vošla do obývačky o štvrté na deväť. Celkom úmyselne a nie celkom bez zlomyseľnosti sa rozhodla, že nechá Mandamusa (síce nerada, no už si pamätala jeho meno) chvíľu čakať. Dala si mimoriadne záležať aj na svojom vzhľade a (prvý raz po rokoch) sa trápila pre sivasté vlasy, dokonca na moment aj ľutovala, že si ich nenafarbila podľa aurorských zvyklostí. Koniec koncov, ak bude vyzeráť tak príťažlivo, ako sa len dá, opäť znevýhodní toho Amadirovho lokaja.

Bola dokonale pripravená neznášať ho už na prvý pohľad a deprimovalo ju, že možno bude mladý a atraktívny – že mu tvár rozžiari úsmev a napriek všetkému sa jej zapáči.

Preto sa jej uľavilo, keď ho nakoniec zbadala. Bol mladý, to áno, zrejme za sebou nemal ešte ani pol prvého storočia, to mu však veľmi nepomohlo. Bol vysoký, meral odhadom stoosemdesiatpäť centimetrov, no príliš chudý. Pôsobil takmer vyziabnuto. Vlasy mal na Aurorčana pritmavé, oči farby lieskových orieškov vyblednuté, pery pritenké, ústa príliš široké a pleť nedostatočne svetlú. Najväčšmi ho však

o krásu pripravoval jeho škrobený, odmeraný, nepríjemne vážny výraz.

Prekvapene si uvedomila, že jej pripomína historické romány, ktoré boli na Aurore také obľúbené (všetky do jedného sa odohrávali na Zemi, čo bolo divné, ak vezmeme do úvahy, že Aurorčania cítili voči tejto planéte čoraz väčší odpor). Pomyslela si: Veď on vyzerá ako typický puritán!

Tak sa jej uľavilo, až sa takmer usmiala. Puritánov zvyčajne vykresľovali v najhoršom svetle, a či už k nim tento Mandamus patrila, alebo nie, vyhovovalo jej, že sa na nich podobá.

Sklamal ju, až keď prehovoril, lebo mal jemný a celkom melodický hlas (správny puritán by mal mať oveľa výraznejšie nosovky).

Oslovil ju: „Pani Gremionisová?“

S vopred pripraveným povýšeneckým úsmevom mu podala ruku. „Hovorte mi Gladia, doktor Mandamus, ako všetci ostatní.“

„Viem, že v práci používate toto meno...“

„Používam ho vždy a všade. Moje manželstvo sa po vzájomnej dohode zrušilo už pred mnohými dekadami.“

„Pokiaľ viem, trvalo dosť dlho.“

„Veľmi dlho a bolo veľmi úspešné, ale aj veľké úspechy sa skôr či neskôr prirodzene skončia.“

„Aha,“ prikývol rozvážne. „Pokračovať aj po konci by mohlo zmeniť úspech na zlyhanie.“

Aj ona prikývla a s náznakom úsmevu zvolala: „Aké rozumné na niekoho takého mladého! Ale poďme už radšej do jedálne. Raňajky sú na stole a už som vás aj tak dosť zdržala.“

Až keď sa spolu s ňou obrátil a vykročil, zaregistrovala dvojicu robotov, ktorí ho sprevádzali. Bolo priam nemysliteľné,

že by Aurorčan niekam prišiel bez robotického sprievodu, no kým sa roboti nepohybovali, boli pre Aurorčanov prakticky neviditeľní.

Teraz sa na nich letmo pozrela. Boli to najnovšie a veľmi drahé modely. Ich pseudooblečenie bolo kvalitne prepracované, a aj keď nepochádzalo z jej dielne, vyzeralo prvotriedne. Síce nerada, ale to musela uznať aj ona. Musí zistiť, kto ho navrhol, lebo ho nespoznávala, a zdalo sa, že jej kdesi rastie nový a až desivo silný konkurent. Pristihla sa, že obdivuje to, ako sú obaja oblečení napohľad v tom istom, no pritom sa od seba jednoznačne líšia. Rozhodne by ste si ich nepomýlili.

Mandamus zachytil jej letný pohľad a znepokojivo presne interpretoval jej výraz. (Je inteligentný, pomyslela si sklamať.) Povedal: „Vonkajšiu podobu mojich robotov navrhol jeden mladík z inštitútu, ktorý si ešte nestihol urobiť meno. Ale urobí si ho, nemyslíte?“

„Rozhodne,“ prisvedčila.

Nečakala, že prejdú k veci skôr ako po raňajkách. Bolo by vrcholom neslušnosti hovoriť pri jedle o čomkoľvek okrem nezáväznej konverzácie, a Gladia tipovala, že v tej Mandamus nebude ktovieako vynikať. Samozrejme, vždy sa dalo hovoriť o počasí. Spomenuli nedávne privalové dažde, ktoré sa už, našťastie, skončili, a vyzeralo to na celkovo dosť suchú sezónu. Prebehla aj takmer povinná konverzácia, pri ktorej návšteva pochválila sídlo hostiteľky. Gladia na to zareagovala dávno nacvičenou skromnosťou. Nerobila nič, čím by to tomu chlapovi uľahčila – nechala ho zúfalo hľadať témy bez jej pomoci.

Nakoniec mu pohľad padol na Daneela, ktorý nehybne stál vo svojom výklenku. Pri ňom Mandamus dokázal prekonať aurorskú ľahostajnosť a všimol si ho.

„Aha,“ povedal, „toto bude ten slávny R. Daneel Olivaw. Je absolútne jedinečný. Veľmi pozoruhodný kus.“

„Áno. Veľmi.“

„A teraz je váš, však? Fastolfe vám ho odkázal v zázvete?“

„Mám ho od doktora Fastolfa, áno,“ povedala s nenápadným dôrazom na jeho titul.

„Žasnem nad tým, ako skrachovala séria humanoidných robotov nášho inštitútu. Premýšľali ste o tom niekedy?“

„Počula som o tom,“ odpovedala nezáväzne. (Snažil sa dostať práve k tomuto?) „Nespomínam si, že by som nad tým ktovieako premýšľala.“

„Sociológovia sa to stále snažia vysvetliť. Viete, inštitút sa cez toto sklamanie nikdy celkom nepreniesol. Niektorí si myslia, že v tom mal prsty Fa... doktor Fastolfe.“

(Druhý raz sa tej chybe vyhol, pomyslela si Gladia. Podvedome sa pritom zamračila, lebo dospela k názoru, že ten človek z nej prišiel ťahať fakty, ktoré by mohli dobromyseľnému Hanovi posmrtno uškodiť.)

Trpko povedala: „To si môže myslieť len úplný blázon. Ak si to myslíte aj vy, výrazivo kvôli tomu nezmením.“

„Ja medzi nich nepatrím, najmä preto, lebo nechápem, čím by to mohol doktor Fastolfe spôsobiť.“

„Prečo by to vôbec musel niekto spôsobiť? Stroskotali na tom, že ich ľudia jednoducho nechceli. Robot, ktorý vyzerá ako muž, konkuruje mužom, a ten, čo je ako žena, konkuruje zase ženám – a je nepríjemne silnou konkurenciou. Aurorčania o ňu nestáli. Čo na tom treba ďalej rozoberať?“

„Myslíte na sexuálnu konkurenciu?“ opýtal sa jej pokojne.

Na moment sa mu zahľadela do očí. Azda vie o jej dávnom vzťahu s robotom Janderom? A záleží na tom vôbec?

Nič v jeho výraze neprežrádzalo, že by sa v jeho slovách ukrýval nejaký hlbší úmysel.

Nakoniec vyhlásila: „Konkurencia vo všetkých smeroch. Ak k tomuto pocitu doktor Han Fastolfe niečím prispel, tak len tým, že navrhol robotov s ľudskou podobou. Nič iné neprichádza do úvahy.“

„Myslím, že ste o tom predsa len premýšľali,“ poznamenal Mandamus. „Problém je v tom, že strach z konkurencie strojov, ktoré sa priveľmi podobajú ľuďom, sociológom akosi nestačí. Toto vysvetlenie by bolo priveľmi zjednodušujúce a nenašli sa žiadne dôkazy iných motívov averzie, ktoré by stáli za reč.“

„Sociológia nie je exaktná veda.“

„Ale nie je ani celkom nepresná.“

Gladia mykla plecami.

Mandamus po krátkej odmlke dodal: „V každom prípade nám to zabránilo správne zorganizovať kolonizačné expedície. Bez humanoidných robotov, ktorí by nám vydláždili cestu...“

Raňajky sa ešte zďaleka neskončili, no Gladia chápala, že Mandamus sa už nedokáže ďalej vyhýbať vážnym témam. Povedala mu: „Mohli sme to robiť aj sami.“

Teraz pre zmenu pokrčil plecami on. „To by bolo príliš ťažké. Okrem toho, tí barbari zo Zeme s krátkym životom využili povolenie vášho doktora Fastolfa a zaplavili všetky okolité planéty ako roje otravného hmyzu.“

„Stále je ich voľných dosť. Milióny. A ak to dokážu oni...“

„Samozrejme, že oni to dokážu!“ zvolal Mandamus s nečakanou vášňou. „Stojí to ľudské životy, ale čo je pre nich život? Len strata dekády a sú ich miliardy! Ako pri kolonizácii nejaký ten milión zomrie, komu na tom záleží? Im nie!“

„Určite na tom záleží aj im.“

„Nezmysel! Náš život je dlhší, a teda cennejší, takže si naň prirodzene dávame oveľa väčší pozor.“

„A tak tu sedíme so založenými rukami a nadávame na osídľencov za to, ako sú ochotní riskovať život a v konečnom dôsledku ovládnuť galaxiu.“

Nikdy nemala pocit, že je výraznejšie naklonená osídľencovi, no nutkalo ju protirečiť tomu mladému namyslencovi. Pritom si voľky-nevoľky uvedomila, že to, čo sa začalo ako obyčajné protirečenie, dáva zmysel a v podstate by mohlo celkom dobre reprezentovať jej názory. Okrem toho, aj od Fastolfa to neraz počula, najmä v posledných trpkých rokoch života.

Na jej signál rýchlo a efektívne spratali zo stola. Ešte by aj možno niečo zjedla, no takýto rozhovor a atmosféra sa k civilizovanému stolovaniu jednoducho nehodili.

Vrátili sa do obývačky. Mandamusovi roboti šli za nimi, rovnako ako Daneel s Giskardom, a našli si každý svoj výklenok v stene. (Giskard nestál Mandamusovi ani za pol slova, pomyslela si Gladia. Veď prečo by aj mal? Je dosť zastaralý, dokonca primitívny, absolútne nezaujímavý v porovnaní s nádhernými strojmi toho mladíka.)

Posadila sa a prekřížila si nohy. Dobre si uvedomovala, že hladké a priliehavé nohavice zdôrazňujú jej stále pekné krivky.

„Smiem vedieť, prečo ste za mnou prišli, pán doktor?“ opýtala sa, lebo už nemala náladu na ďalšie zdržiavanie.

Miesto odpovede povedal: „Po jedle si zvyknem dať liečivú žuvačku na zlepšenie trávenia. Dúfam, že proti tomu nič nemáte.“

Strnulo vyhlásila: „Pripadá mi to nechutné.“

(Keď mu nedovolí žuť, mohlo by ho to zase o čosi znevýhodniť. Okrem toho, dodala v duchu, v jeho veku by na trávenie nemal potrebovať vôbec nič.)

Mandamus už z náprsného vrečka na tunike stihol napoly vytiahnuť malú podlhovastú škatuľku. Bez viditeľného sklamaní ju zase strčil naspäť a zamrmľal: „Ako si želáte.“

„Pýtala som sa na dôvod vašej návštevy, pán doktor.“

„V skutočnosti sú hneď dva, lady Gladia. Jeden je osobný a druhý štátny. Nebude vám prekážať, keď začnem tým osobným?“

„Rovno vám poviem, pán doktor, že si neviem predstaviť, aký osobný dôvod by vás mohol zaviesť až ku mne. Pracujete v Robotickom inštitúte, nie?“

„Áno.“

„A čo som počula, máte blízko k Amadirovi.“

„Mám tú česť spolupracovať s pánom doktorom Amadirom,“ povedal s miernym dôrazom na Amadirov titul.

(Snaží sa mi to vrátiť, pomyslela si, ale to má smolu.)

Nahlas povedala: „S Amadirom som prišla do kontaktu pred dvadsiatimi dekadami a bolo to maximálne nepríjemné. Odvtedy sa už žiadna podobná príležitosť nezopakovala. Nemám dôvod stretávať sa ani s vami ako jeho blízkym spolupracovníkom, ale presvedčili ma, že by to mohlo byť dôležité. Osobné veci však znižujú dôležitosť každého stretnutia s niekým, kto s ním spolupracuje. Neprejdeme teda rovno k tej štátnej záležitosti?“

Mandamus sklopil zrak a líca mu zahoreli náznakom rumenca. „Asi by som sa mal predstaviť ešte raz a lepšie. Som Levular Mandamus, váš potomok z piateho pokolenia. Som praprapravnuk Santirixa a Gladie Gremionisovcov. Inak povedané, ste moja praprprababička.“

Prudko zažmurkala a snažila sa nevyzerať tak ohromene, ako sa cítila. Veľmi sa jej to nedarilo. Samozrejme, že mala potomkov, a prečo by jedným z nich nemohol byť aj tento mladík?

Nahlas sa však opýtala: „Ste si istý?“

„Celkom istý. Dal som si skontrolovať genealógiu. Koniec koncov, skôr či neskôr chcem mať deti a bez nej by mi aj tak

nedali povolenie. Ak vás to zaujíma, pohlavie mojich predkov vo vašej línii je M-Ž-Ž-M.“

„Môj syn mal dcéru, tá mala dcéru, ktorá mala syna, a ten je vašim otcom?“

„Áno.“

Na ďalšie detaily sa nepýtala. Mala jedného syna a jednu dcéru. Správala sa k nim ako dokonale slušná matka, no deti mali už dávno vlastný život. Čo sa týka ďalších potomkov, presne podľa vesmíranských zvykov sa o nich ani v najmenšom nezaujíkala. Boli jej dokonale ukradnutí. Ešte aj keď sa s jedným z nich stretla, vesmíranská výchova jej bránila v akomkoľvek záujme.

Táto myšlienka ju upokojila. Pohodlnejšie sa usadila v kresle a uvoľnila sa. „Tak fajn,“ povedala. „Ste mojim potomkom z piateho kolena. Ak to má byť tá osobná vec, o ktorej by ste chceli debatovať, tak nie je o čom.“

„To plne chápem, pani predkyňa. Moja genealógia nie je to, čo by som chcel rozoberať, ale kladie pre to základy. Pán doktor Amadiro totiž o tomto vzťahu vie alebo sa mi to aspoň zdá.“

„Naozaj? Ako by na to prišiel?“

„Mám podozrenie, že nenápadne kontroluje genealógiu všetkých, ktorí sa hlásia do inštitútu.“

„Ale prečo?“

„Aby zistil práve to, čo sa ukázalo v mojom prípade. Nie je ktovieako dôverčivý.“

„Stále nechápem. Ak ste mojim potomkom z piateho pokolenia, prečo by to preňho malo znamenať viac ako pre mňa?“

Mandamus si zamyslene počúval bradu hánkami pravej ruky. „Jeho antipatia voči vám nie je o nič menšia ako vaša voči nemu, lady Gladia. Ak ste kvôli nemu boli ochotná zamietnuť stretnutie so mnou, on je rovnako pripravený

zamietať mi kvôli vám kariérny postup. Keby som bol potomkom doktora Fastolfa, mohlo by to byť ešte horšie, no nie oveľa.“

Gladia sa prudko vzpriamila, roztiahla nozdry a napäto sa spýtala: „Čo teda odo mňa očakávate? Nemôžem vás vylúčiť zo svojho potomstva. Mám si zaplatiť hypervlnový oznam, že mi na vás nezáleží a nechcem s vami nič mať? Uspokojí to Amadira? Ak áno, tak vás musím varovať, že to neurobím. Nespravím nič, čo by toho človeka akokoľvek uspokojilo. Ak to znamená, že vás prepustí alebo vám skomplikuje kariéru len preto, lebo ste niečím potomkom, aspoň vás to naučí nespoločovať sa s takými vyšinutými a toxickými ľuďmi.“

„On ma neprepustí, lady Gladia. Mám preňho priveľkú cenu, ak to smiem povedať takto neskromne. Stále však dúfam, že ho jedného dňa nahradím na mieste riaditeľa inštitútu, a to určite nedopustí, ak ma bude podozrievať z ešte horšej genealogickej línie, ako je tá od vás.“

„Vari má pocit, že chudák Santirix je ešte horší ako ja?“

„Vôbec nie.“ Mandamus sa opäť začervenal a nasucho preglgol, no jeho hlas ostal vyrovnaný a pevný. „Nemyslím to vôbec neúctivo, madam, ale už aj sám pre seba musím zistiť pravdu.“

„Akú pravdu?“

„Som vaším potomkom z piatej generácie. To je z genealogických záznamov celkom jasné. Nie je však možné, že by som nebol potomkom Santirixa Gremionisa, ale pozemšťana menom Eliáš Baley?“

Gladia sa zdvihla na nohy tak rýchlo, akoby visela na jednorozmerných silových poliach bábkoherca. Ani si neuvedomila, že stojí.

Tretí raz za dvanásť hodín počula meno dávneho pozemšťana, zakaždým od inej osoby.

„Ako to myslíte?“ Zdalo sa jej, akoby to ani nehovorila ona, ale niekto iný.

Aj Mandamus sa postavil a trochu ustúpil. „Myslím to celkom jasne. Nenarodil sa váš syn z pohlavného spojenia s pozemšťanom Eliášom Baleym? Nebol Baley jeho otcom? Nevie, ako to sformulovať ešte jasnejšie.“

„Ako sa opovažujete niečo také vôbec naznačovať?! Ako sa opovažujete si niečo také vôbec myslieť?!“

„Opovažujem sa, lebo od toho závisí moja budúcnosť. Ak je odpoveď kladná, moja kariéra je v troskách. Ak je záporná, no bez dôkazov, nijako mi nepomôže. Musím byť schopný v správnom čase predložiť doktorovi Amadirovi jasný dôkaz a ukázať mu, že jeho odpor voči mojim predkom sa končí u vás. Veď napokon je celkom jasné, že aj keď nemá rád vás ani doktora Fastolfa, nič – absolútne nič – sa nevyrovná jeho odporu voči tomu pozemšťanovi Baleymu. Nejde len o to, že mal krátky život, aj keď ma nesmierne znepokojuje možnosť, že by som mohol zdediť jeho gény. Myslím si, že keby sa ukázalo, že mám medzi predkami nejakého iného pozemšťana, mávol by nad tým rukou. To len Eliáš Baley ho dovádza do šialenstva, sám neviem prečo.“

Opakovanie Eliášovho mena spôsobilo, že Gladii pripadal takmer živý. Dýchala zhlbok a ťažko a čoraz väčšími sa prepadala do najlepších spomienok v živote.

„Ja viem prečo,“ vyhlásila. „Preto, lebo Eliáš Baley napriek všetkému, čo stálo proti nemu – napriek odporu celej Aurory – dokázal Amadira zničiť v momente, keď si nemilý pán doktor myslel, že má víťazstvo na dosah. Dokázal to silou vôle, odvahy a inteligencie. Amadiro narazil na človeka, ktorým nekonečne prevyšoval, a to v osobe pozemšťana, ktorým ľahkovážne pohrdal. Čo iné mu ostáva, ako ho teraz márne nenávidieť? Eliáš je už vyše šesťnásť dekád mŕtvy, ale

Amadiro stále nevie zabudnúť ani odpustiť. Nedokáže sa vymaniť z okov nenávisť, ktoré ho pútajú k spomienke na dávno zosnulého človeka. A ja mu to želám. Neurobím nič, čo by mu pomohlo zabudnúť alebo prestať s nenávisťou, ktorá otravuje celú jeho existenciu.“

Mandamus namietol: „Chápem, že máte dôvod želať doktorovi Amadirovi len to najhoršie, ale prečo aj mne? Ak necháte doktora Amadira, aby si myslel, že som potomkom Eliáša Baleyho, poskytnete mu radosť z toho, ako ma môže zničiť. Prečo by ste mu takto zbytočne spríjemňovali život, ak nie som potomkom toho človeka? Dajte mi dôkaz, že som potomkom vás a Santirixa Gremionisa alebo kohokoľvek, len nie Eliáša Baleyho.“

„Vy blázon! Vy totálny idiot! Prečo to čakáte odo mňa? Zájďte si do archívu. Nájdete v ňom presné dni, ktoré Baley strávil na Aurore. Nájdete aj dátum narodenia môjho syna Darrela. Zistíte, že Darrela sme počali vyše päť rokov po Eliášovom odchode z Aurory. Zistíte aj to, že sa na ňu už nikdy nevrátil. No a čo potom? Budete predpokladať, že som bola tehotná päť rokov? Že som päť štandardných galaktických rokov v sebe nosila plod?“

„Historické údaje poznám, madam, a nemyslím si, že ste nosili dieťa celých päť rokov.“

„Tak prečo s tým idete za mnou?“

„Lebo v tom je aj niečo viac. Viem – a vie to zrejme aj doktor Amadiro –, že aj keď sa pozemšťan Eliáš Baley nikdy nevrátil na Auroru, ako hovoríte, raz bol na lodi, ktorá deň či dva obiehala okolo našej planéty. Viem aj to, že ste tú loď navštívili a ostali na nej takmer celý deň. No a toto sa odohralo necelých päť rokov po tom, čo daný pozemšťan navždy opustil Auroru – približne v čase, keď ste splodili syna.“

Gladia cítila, ako pri pokojných slovách toho človeka bledne. Miestnosť okolo nej potemnela a ona sa povážlivo zatakala.

Hneď nato na sebe zacítila jemný dotyk silných rúk. Vedela, že je to Daneel. Opatrne ju usadil naspäť do kresla.

Mandamusov hlas jej znel ako z veľkej diaľky.

„Nie je to pravda, madam?“ pýtal sa.

Samozrejme, že to bola pravda.

2

PREDOK?

5

Ach, tie spomienky!

Stále ich mala, samozrejme, no zvyčajne ostávali skryté. Až keď sa objavil nejaký vhodný spúšťač, znova sa vynorili v plnej sile, farbe a kráse.

Odrazu bola znova mladá, mladšia ako ten muž pred ňou, dosť mladá na prežívanie tragédií a lásky – so životom na Solarii, ktorý sa podobal nekonečne pomalej smrti a vyvrcholil trpkým koncom toho, ktorého nazývala manželom (nie, ani teraz nedokázala vysloviť jeho meno – dokonca ani v duchu).

Ešte jasnejšie vnímala obrovské emócie s druhým, ktorý ani nebol človek, no aj tak ho nazývala manželom. Robota Jandera s ľudskou podobou dostala ako dar a patril jej, kým ako prvý manžel odrazu nezomrel.

No a potom sa objavil Eliáš Baley, ktorý nikdy nebol jej manželom. Stretla sa s ním len dvakrát za dva roky, zakaždým len na pár hodín v priebehu pár dní. Eliáš, ktorému siahla na líce rukou bez rukavice a rozdúchala v sebe oheň vášne. Eliáš, ktorého nahé telo neskôr držala v náručí a konečne horela plameňom lásky.

No a potom tretí manžel, pri ktorom našla pokoj a ticho. Absenciou víťazstva mu platila za absenciu utrpenia a pevne udržiavaným zabúdaním sa bránila prežívaniu minulosti.

Až potom jedného dňa (nebola si istá, ktorý presne ju tak nečakane vytrhol z rokov núteného spánku) k nej zo susedného sídla prišiel Han Fastolfe.

Pozerala sa naňho trochu vyplašene, lebo na nezáväznú návštevu bol priveľmi zamestnaný. Od krízy, ktorá z neho urobila najdôležitejšieho štátnika na Aurore, uplynulo ešte len päť rokov. Bol neoficiálnym lídrom planéty a skutočným lídrom vesmíranských svetov. Na to, aby bol aj človekom, mu neostávalo veľa času.

Tie roky na ňom zanechali stopy – a pokračovali v tom, až kým neumrel smutný a s pocitom prehry aj napriek tomu, že neustále víťazil. Porazený Kelden Amadiro zanovito žil ďalej na dôkaz toho, že človeka vie horšie zdecimovať výhra ako porážka.

Fastolfe bol napriek všetkému jemný, trpezlivý a na nič sa nestožoval, no aj Gladii, ktorá sa o politiku a mocenské machinácie nikdy nezaujímal, bolo jasné, že sa drží pri moci len vďaka neustálemu a neúnavnému úsiliu. Bolo to vyčerpávajúce a pripravovalo ho to o všetku radosť zo života, on sa toho však držal – alebo to naopak držalo jeho – len kvôli... Kvôli čomu vlastne? Kvôli Aurore? Kvôli vesmíranom? Kvôli nejakému nejasnému konceptu ideálneho dobra?

Odpoveď nepoznala. Opýtať sa neodvážila.

Povedal jej: „Mám pre teba odkaz, Gladia.“

„Dúfam, že príjemný,“ zareagovala zdvorilo.

Mal so sebou Daneela. Už sa jej hojili staré rany, pretože sa naňho dokázala pozrieť s úprimnou náklonnosťou a celkom bez žiaľu, lebo až na najmenšie detaily bol dokonalou kópiou jej Jandera. Mohla sa s ním rozprávať, aj keď hovoril Janderovým hlasom. Päť rokov jej zacelilo otvorený vred a utlmilo bolesť.

„Povedal by som, že áno,“ vyhlásil Han. „Je od starého priateľa.“

„Aké je krásne mať starých priateľov.“ Snažila sa, aby to nevyznelo príliš křčovito.

„Posiela ho Eliáš Baley.“

Päť rokov sa vyparilo a v Gladii sa ozvali bolestne silné spomienky.

„Je v poriadku?“ spýtala sa priškrtené po celej minúte mlčania.

„V najlepšom. Ba čo viac, je tu neďaleko.“

„Neďaleko? Na Aurore?“

„Na obežnej dráhe. Vie, že nemá šancu dostať povolenie na pristátie, aj keby mu pomáhali všetky moje konexie. Aspoň si teda myslím, že to vie. Rád by sa s tebou stretol, Gladia. Skontaktoval sa so mnou, lebo má pocit, že by som ti vedel zariadiť návštevu na jeho lodi. Myslím, že by sa to dalo – ale len ak po tom sama túžiš. Tak ako? Túžiš po tom?“

„Ja... Neviem. Zaskočilo ma to. Neviem, čo si o tom myslieť.“

„Ani impulzívne?“ Chvíľu počkal a potom dodal: „Povedz mi pravdu, Gladia. Ako sa ti žije so Santirixom?“

Divo k nemu obrátila zrak, akoby nechápala, prečo mení tému – a potom to pochopila. „Celkom dobre,“ odvetila.

„Si s ním šťastná?“

„Nie som... nie som s ním nešťastná.“

„To mi neznie ako hotová extáza.“

„Ako dlho extáza vydrží, ak ňou vôbec niekedy bola?“

„Plánujete deti?“

„Áno,“ uistila ho.

„Plánujete aj zmenu v rodinnom stave?“

Rázne pokrútila hlavou. „Ešte nie.“

„Tak potom, drahá Gladia, ak chceš počuť názor unaveného muža, ktorý sa cíti nepríjemne staro – odmietni to pozvanie. Pamätám si to málo, čo si mi povedala po Baleyho odchode z Aurory, a pravdupovediac som si domyslel aj oveľa viac, ako by si čakala. Ak sa s ním stretneš, môže ťa sklamať, lebo nespĺňa predstavy prikrášené časom. Ak ťa ne sklame, mohlo by to byť ešte horšie, lebo by ti narušil dosť krehkú spokojnosť a ty by si ju možno už nedokázala dať znova dokopy.“

Gladia si nejasne myslela viac-menej to isté, no keď to teraz počula pretavené do slov, bolo jej jasné, že neodmietne.

Povedala: „Nie, Han. Musím sa s ním stretnúť, ale bojím sa tam ísť sama. Nešiel by si so mnou?“

Znavene sa usmial. „Mňa nepozval, Gladia. A aj keby, stále by som musel odmietnuť. V sneme sa chystá dôležité hlasovanie. Veď vieš, štátne záležitosti, z ktorých sa jednoducho nevykrútim.“

„Chudáčik Han!“

„Veru tak, chudáčik. Ale sama tam ísť nemôžeš. Pokiaľ viem, nevyznáš sa v pilotovaní.“

„Hm? Myslela som, že poletím...“

„Komerčným letom?“ Fastolfe pokrútil hlavou. „Absolútne vylúčené. Na verejnú návštevu pozemskej lode – pri komerčnom lete by musela byť verejná – by si potrebovala špeciálne povolenie, a to sa vybavuje celé týždne. Ak nechceš ísť, Gladia, nemusíš mu hovoriť, že sa s ním odmietaš stretnúť. Keby papierovačky a byrokratické ťahanice trvali pár týždňov, ani on by tu nemohol tak dlho krúžiť.“

„Ale ja sa s ním chcem stretnúť,“ namietla teraz už celkom odhodlane.

„V tom prípade poletíš mojím súkromným strojom a pilotovať bude Daneel. Riadenie zvláda veľmi dobre a chce sa

s Baleym stretnúť rovnako dychtivo ako ty. Akurát tú cestu nikomu nenahlásime.“

„Ale tým si narobíš problémy, Han.“

„Možno na to nikto nepríde alebo budú všetci predstierať, že na to nepišli. No a keby niekto robil problémy, tak ich jednoducho musím vyriešiť.“

Gladia na moment zamyslene sklonila hlavu a povedala: „Ak ti to neprekáža, celkom sebecky risknem, že si narobíš problémy, Han. Chcem za ním ísť.“

„Tak pôjdeš.“

5a

Bola to malá loď, menšia, ako v Gladiiných predstavách: svojím spôsobom útulná, v niečom však aj trocha desivá. Také malé plavidlo totiž nemohlo viezť aj pseudogravitáčné zariadenie a pocit beztiaže ju nielen nutkal skúšať zábavné gymnastické cviky, ale rovnako jej pripomínal, do akého abnormálneho prostredia sa dostala.

Bola vesmíranka. Takých ako ona bolo vyše päť miliárd na päťdesiatich svetoch a všetci boli na svoje označenie pyšní. Koľko z tých, čo si hovoria vesmírania, však aj naozaj cestovalo vesmírom? Veľmi málo. Možno osemdesiat percent z nich ani raz neopustilo svet, na ktorom sa narodili. Aj zo zvyšných dvadsiatich percent len málokto cestoval viac ako dva- či trikrát.

Ja sama rozhodne nie som vesmírankou inak ako menom, pomyslela si zachmúrene. Vesmírom cestovala iba raz (jediný raz!), keď sa pred siedmimi rokmi sťahovala zo Solarie na Auroru. Teraz letela do vesmíru druhý raz v živote a to v neveľkej súkromnej jachte na krátku cestu mimo dosahu atmosféry

len nejakých stotisíc kilometrov s jediným človekom, ktorý vlastne ani nie je človek.

Znova fľochla po Daneelovi v malom pilotnom kokpite. Videla z neho iba hornú polovicu tela usadeného pri riadiacom pulte.

Nikdy nebola nikde len s jedným robotom. Na Solarii ich mala poruke vždy stovky či tisíce a aj na Aurore ich boli okolo nej desiatky, ak nie viac.

Tu jej však ostal len jeden.

Oslovila ho: „Daneel!“

Ani na sekundu sa neprestal venovať pilotáži. „Áno, madam Gladia?“

„Teší ťa, že sa znova uvidíš s Eliášom Baleym?“

„Nie som si istý, madam Gladia, ako najlepšie opísať svoje vnútorné rozpoloženie. Možno sa dá povedať, že je analógiou toho, čo by človek opísal ako potešenie.“

„Niečo predsa cítiť musíš!“

„Cítim to, akoby som sa vedel rozhodovať rýchlejšie, reakcie prichádzali ľahšie a pohyby mi odčerpávali menej energie. Súhrn týchto pocitov by sa dal interpretovať ako radosť. Aspoň som teda počul, ako to slovo používajú ľudia, a mám pocit, že opisuje niečo analogické mojim momentálnym pocitom.“

Gladia sa opýtala: „Ale čo keby som povedala, že sa s ním chcem stretnúť osamote?“

„To sa dá zariadiť.“

„Aj keď to bude znamenať, že sa s ním neuvidíš?“

„Áno, madam.“

„Nebol by si potom sklamaný? Myslím to tak, či by si nezažíval pocit, ktorý sa dá charakterizovať ako opak radosti. Rozhodoval by si sa pomalšie, reakcie by prichádzali ťažšie, pohyby ti odčerpávali viac energie a tak ďalej?“

„Nie, madam Gladia, lebo by som mal dobrý pocit zo splnenia vašich rozkazov.“

„Tvoje pocity spadajú pod Tretí zákon a plnenie mojich rozkazov pod Druhý, ktorý má prednosť, však?“

„Áno, madam.“

Gladia zápasila so zvedavosťou. Nikdy jej nenapadlo, že bude v takejto veci vypočúvať obyčajného robota. Veď je to stroj! Na Daneela však nedokázala myslieť len ako na obyčajný stroj, rovnako ako pred piatimi rokmi na Jandera. Pri tom však išlo o plameň vášne a tá sa pominula spolu s ním. Daneel sa naňho síce nekonečne podobal, nedokázal v nej však rozdávať nič podobné. Pri ňom ostalo miesto aj na čisto intelektuálnu zvedavosť.

„Netrápi ťa, že si viazaný zákonmi robotiky, Daneel?“

„Nič iné si ani neviem predstaviť, madam.“

„Ja som bola celý život v zajatí gravitácie, dokonca aj na predchádzajúcom vesmírnom lete, ale viem si predstaviť, že by to tak nebolo. No a teraz tu som a už na mňa žiadna gravitácia nevplýva.“

„A páči sa vám to, madam?“

„Svojím spôsobom áno.“

„Nie ste z toho nesvoja?“

„Svojím spôsobom aj to.“

„Keď si pomyslím, že ľudí neviažu žiadne základné zákony, som z toho nesvoj, madam.“

„Prečo, Daneel? Skúsil si niekedy zdôvodniť, prečo by ťa mala vyvádzať z rovnováhy predstava života bez zákonov?“

Na moment sa odmlčal a potom povedal: „Skúšal, madam, ale nemyslím si, že by som nad takými vecami premýšľal, ak by nebolo krátkej spolupráce s partnerom Eliášom. Ten vedel vyvolať...“

„Áno, viem,“ prerušila ho. „Nad všetkým neustále uvažoval. Bol v ňom nepokoj, ktorý ho hnal k ďalším otázkam všetkými možnými aj nemožnými smermi.“

„Aj vo mne vyvolal taký dojem. Chcel by som byť ako on a tiež klásť otázky. Preto som sa pýtal sám seba, aké by bolo žiť bez zákonov, no zistil som, že si to neviem predstaviť. Najbližšie k tomu je predstava, že by som bol ako človek, a tá ma zneisťuje. Musel som sa rovnako ako vy pýtať, prečo vlastne.“

„A ako znela odpoveď?“

„Po dlhom čase som dospel k záveru, že tri zákony robotiky riadia všetko fungovanie mojich pozitronových dráh. V každom čase a pri všetkých stimuloch obmedzujú smerovanie a intenzitu pozitronových tokov, takže vždy viem, čo robiť. Úroveň tohto vedomia však nie je vždy rovnaká. To, čo musím urobiť, je niekedy menej obmedzujúce ako inokedy. Vždy som mal pocit, že čím je pozitronotívny potenciál nižší, tým menšia je aj istota môjho rozhodovania. Čím som ďalej od istoty, tým väčší diskomfort pociťujem. Ak sa o niečom rozhodujem milisekundu miesto nanosekundy, vzniká vo mne pocit, ktorý si neželám opakovať.“

No a v tomto ohľade sa mi natisla otázka: Čo keby som bol bez zákonov ako ľudia? Čo keby som nemohol urobiť žiadne jasné rozhodnutie vo vzťahu k reakcii na daný súhrn podmienok? Bolo by to také neznesiteľné, že o tom radšej ani nepremýšľam.“

„Ale teraz to robíš, Daneel. V tejto chvíli o tom premýšľaš.“

„Iba kvôli asociácii s partnerom Eliášom, madam. Pozoroval som ho za podmienok, keď aspoň načas nebol schopný dospieť k rozhodnutiu pri riešení príliš komplikovaných problémov. Výsledkom bol jednoznačne nepriaznivý stav a aj ja som sa cítil veľmi zle, pretože som nemohol urobiť

nič, čím by som mu to uľahčil. Je možné, že som pochopil len malú časť toho, čo vtedy prežíval. Keby som bol pochopil viac a lepšie chápal dôsledky jeho neschopnosti dospieť k rozhodnutiu o ďalších krokoch, tak by som možno...“ Nedopovedal.

„Prestal fungovať? Znefunkčnil sa?“ pomohla mu Gladia, ktorej to letmo a bolestne pripomenulo Jandera.

„Áno, madam. Moja neschopnosť dostatočne pochopiť takéto stavy je možno prejavom zabudovaných ochrán proti poškodeniu môjho pozitronického mozgu. Potom som si však všimol, že nech bola takáto nerozhodnosť pre partnera Eliáša akokoľvek bolestná, neodradila ho od ďalších pokusov o vyriešenie problému. Za to som ho veľmi obdivoval.“

„Takže si schopný aj obdivu?“

Daneel vážne odpovedal: „To slovo používam vo význame, v akom som ho počul od ľudí. Neviem, akým výrazom by som lepšie vyjadril reakcie, ktoré vo mne vyvolalo takéto konanie partnera Eliáša.“

Gladia prikývla a dodala: „A pritom sú aj pravidlá ľudského konania: inštinkty, pudy, výchova...“

„Presne to si myslí aj priateľ Giskard, madam.“

„Naozaj?“

„Podľa neho sú však priveľmi komplikované na každú analýzu. Uvažuje, či by sa raz nedal vyvinúť systém analýzy ľudskej mysle, z ktorého by sa mohli odvodiť matematicky presné zákony ľudského správania.“

„O tom pochybujem,“ vyhlásila.

„Ani priateľ Giskard si tým vôbec nie je istý. Myslí si, že potrvá veľmi dlho, kým sa niečo také vypracuje.“

„Povedala by som, že *extrémne* dlho.“

„A teraz,“ oznámil Daneel, „sa blížime k pozemskej lodi a čaká nás dokovací manéver, ktorý nie je vôbec jednoduchý.“